

Analizë e shkurtër mbi zhvillimet e fundit në sektorin e të drejtave të njeriut në Kosovë

Qershor 2019

Civil Society for
**HUMAN
RIGHTS**

4 European
Union
Kosovo

artpolis^o
art and
community
center

Analizë e Politikave

Analizë e shkurtër mbi zhvillimet e fundit në sektorin e të drejtave të njeriut në Kosovë

Autore: Rreze Hoxha

Edituar nga: Ariana Qosaj – Mustafa

© Grupi për Studime Juridike dhe Politike, Qershor, 2019.

Mendimet e shprehura në këtë dokument nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht mendimet e donatorëve të KIPRED, GLPS dhe Artpolis, stafit të tyre, bashkëpunëtorëve ose Bordit(ve) të tyre. Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet ose transmetohet në asnjë formë ose me ndonjë kuptim pa leje. Kontaktoni zyrën administrative të Institutit Kosovar për Hulumtime dhe Zhvillim të Politikave-KIPRED për këto kërkesa.

Instituti i Kosovës për Kërkime dhe Zhvillim të Politikave
Major Mehmet Bushi, No. 1
Prishtina 10 000, Kosovo
Webfaqe: www.kipred.org
E-mail: info@kipred.org
Tel/fax.: +381 38 542 778

Grupi për Studime Juridike dhe Politike
Rexhep Luci str. 16/1
Prishtina 10 000, Kosovë
Webfaqe: www.legalpoliticalstudies.org
E-mail: office@legalpoliticalstudies.org
Tel/fax.: +381 38 234 456

Artpolis – Qendra për Art dhe Komunitet
Str. ZenelSalihu Z4 -S3 00022
10 000 Prishtina, Kosova
Webfaqe: www.artpolis-ks.com
Tel/fax.: +381 38 221 512

"Ky botim është bërë me ndihmën e Bashkimit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e vetme e KIPRED-i dhe nuk pasqyron në asnjë mënyrë pikëpamjet e Bashkimit Evropian".

Përmbajta

I. Hyrje	4
II. Korniza ligjore e ndryshuar që rregullon të Drejtat e Njeriut në Kosovë	6
a) Kushtetuta e Republikës së Kosovës.....	6
b) Kodi Penal i Kosovës Nr. 06/L-074 (Kodi Penal), 2019.....	8
III. Rritja e vetëdijes institucionale për shkeljen e të drejtave të njeriut dhe progresi i arritur deri tani	10
a) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut që janë raportuar në polici dhe ato që janë dërguar në zyrën e prokurorit në periudhën 2015-2018.....	11
b) Veprat penale lidhur me Dhunën në Familje 2016-2018	13
c) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut të cilat janë hetuar nga prokuroria dhe janë dërguar në gjykata mes 2015-2018	14
d) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut të cilat janë pranuar dhe zgjidhur nga gjykatat ndërmjet 2015-2018 (ngarkesa totale e punës).....	16
e) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut që janë raportuar dhe hetuar nga Ombudspersoni.....	17
IV. Qasje të tjera institucionale dhe politike në sigurimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut në Kosovë	19
a) Draft Strategjia e Kosovës dhe Plani i Veprimit për të Drejtat e Njeriut 2019 -2023	19
V. Përfundim	23
VI. Rekomandime	24
VII. Bibliografia	26

DRAFT¹

I. Hyrje

Prioritizimi politik i mbrojtjes së të drejtave themelore të njeriut në Kosovë, sigurimi i kapaciteteve adekuata dhe burimeve buxhetore për zbatimin e ligjeve dhe politikave, si dhe zbatimi dhe promovimi i standardeve të të drejtave të njeriut, janë rekomandimet kryesore të dhëna në Raportin e Këshillit Evropian “Raporti për Kosovën 2019” (raporti i KE-së për vitin 2019).² Ndër të tjera, Ligji për Barazi Gjinore, Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe zbatimi i Strategjisë së Kosovës dhe Planit të Veprimit kundër Dhunës në Familje (2016-2020) është cilësuar si thelbësor në adresimin e të drejtave themelore në Kosovë lidhur me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të grave në mënyrë specifike.³ Më konkretisht, raporti trajton tri tema kryesore si: dhunën në familje dhe ngacmimet seksuale, krimet e urrejtjes kundër komunitetit LGBTI dhe të drejtat e pakicave në Kosovë.

Kur i referohemi barazisë midis grave dhe burrave, Raporti i Këshillit Evropian “Raporti i Kosovës 2018” (raporti i KE-së për vitin 2018) gjithashtu theksoi mungesën e kualifikimit ligjor të dhunës në familje dhe ngacmimit seksual në Kodin Penal të Kosovës.⁴ Raporte të tjera të OSHC-së kanë elaboruar nevojën e pashmangshme për definimin ligjor të dhunës në familje dhe ngacmimit seksual në legjislacionin penal të Kosovës duke shtuar gjithashtu domosdoshmërinë e ndryshimit të Kushtetutës dhe njohjes së Konventës së Këshillit të Evropës (CoE) mbi parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe familjeve (Konventa e Stambollit) si të aplikueshme në Kosovë.⁵ Për më tepër, kur është fjala për dhunën me bazë gjinore, është rekomanduar që krimet e urrejtjes kundër komunitetit LGBTI duhet të konsiderohen krime të urrejtjes në vetvete, pasi ato nuk janë përfshirë në nenin 147 të Kodit Penal të Kosovës të vitit 2012.⁶ Përveç kësaj, raporti i KE-së për vitin 2018 ka vlerësuar se

¹ Konsortiumi KIPRED, GLPS dhe ARTPOLIS “Mbrojtja dhe Promovimi i të Drejtave të Njeriut në Kosovë përmes një Shoqërie Civile Aktive”, Nr. I kontratës IPA/2016/382-772, I financuar nga Zyra e BE-së në Kosovë. Analiza e hartuar nga GLPS, në bashkëpunim me KIPRED.

² Komisioni Evropian, ‘Raporti për Kosovën 2019’, Strasburg, Maj 2019, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>.

³ Po aty.

⁴ Komisioni Evropian, ‘Raporti për Kosovën 2018’, Strasburg, Prill 2018, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-kosovo-report.pdf>.

⁵ Ariana Qosaj Mustafa dhe Donjeta Morina, “Qasja në drejtësi e viktimave të dhunës me bazë gjinore në Kosovë: Përfundimi i mosdëshkimit për autorët e krimet”, Prishtina, Dhjetor 2018, http://www.kipred.org/repository/docs/Qasja_n%C3%AB_drejt%C3%ABsi_e_viktimave_t%C3%AB_dhun%C3%ABs_me_baz%C3%AB_gjinore_n%C3%AB_Kosov%C3%AB_P%C3%ABfundimi_i_mosnd%C3%ABshkimit_t%C3%AB_autor%C3%AB_528871.pdf.

⁶ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Kodi Penal i Republikës së Kosovës Nr. 04/L-082, Neni 147, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2834>.

Kosova ka një kuadër adekuat institucional dhe ligjor për të drejtat dhe mbrojtjen e pakicave, por zbatimi i tyre mbetet i dobët dhe ka nevojë për koordinim të mëtejshëm.⁷

Zbatimi i dobët i paketës së ligjeve për të drejtat e njeriut të vitit 2015, mungesa e ndryshimit të legjislacionit për të adresuar boshllëqet ligjore dhe kualifikimi i gabuar i akteve të dhunës në familje, janë identifikuar si pengesa më e madhe në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut në Kosovë. Për më tepër, mbrojtja, promovimi dhe zbatimi i të drejtave të njeriut në Kosovë stagnon deri në pikën ku konsiderohet si pika më e dobët në nivel institucional dhe shtetëror. Ky përfundim ka lindur për shkak të reagimit të dobët gjyqësor ndaj rasteve të dhunës në familje, duke lejuar autorët e t'i shmangen drejtësisë.⁸ Së pari, Kodi Penal i Kosovës i cili hyri në fuqi më 1 janar 2013, nuk e cilësonte dhunën në familje si vepër penale; së dyti, Ligji për Barazinë Gjinore njeh dhunën me bazë gjinore si një formë diskriminimi pa sanksione konkrete që lejojnë kryerësit të shmangin drejtësinë; dhe së treti, kualifikimi i gabuar i prokurorëve ndaj akteve kundër dhunës në familje ka çuar në dënime minimale për rastet e dhunës në familje. Përfundimisht, është argumentuar se deri në vitin 2019, sistemi i drejtësisë në Kosovë ka lejuar një rritje të pranimit social, tolerancës dhe mosndëshkimit të autorëve në lidhje me krimet e dhunës në familje.⁹

Vetëm në fillim të vitit 2019, Kosova ka shënuar një moment pozitiv në lidhje me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut. Kodi Penal i Kosovës është ndryshuar dhe përkufizimi i dhunës në familje është përfshirë si një vepër e veçantë penale.¹⁰ Për më tepër, marsi i vitit 2019 shënoi dënimin e parë me burg të përjetshëm për vrasjen e një gruaje dhe një fëmijë nga partneri i saj i mëparshëm.¹¹ Dhe kjo ka ndodhur vetëm pasi Gjykata e Apelit shfuqizoi vendimin e Gjykatës Themelore e cila e dënoi të akuzuarin me vetëm 24 vjet burg për krimin e kryer dhe rritjen e presionit nga grupet e Organizatave të Shoqërisë Civile (OSHC) që merren me të drejtat e grave.¹² Megjithatë, një vendim gjyqësor që dënon një akt vrasjeje duhet të jetë zgjidhja e fundit shtetërore që do të duhej të përdoret për mbrojtjen e të drejtës për jetë në

⁷ Komisioni Evropian, 'Raporti për Kosovën 2018', Strasburg, Prill 2018, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-kosovo-report.pdf>.

⁸ Ariana Qosaj Mustafa dhe Donjeta Morina, "Qasja në drejtësi e viktimave të dhunës me bazë gjinore në Kosovë: Përfundimi i mosndëshkimit për autorët e krimet", Prishtina, Dhjetor 2018, http://www.kipred.org/repository/docs/Qasja_n%C3%AB_drejt%C3%ABsi_e_viktimave_t%C3%AB_dhun%C3%ABs_me_baz%C3%AB_gjinore_n%C3%AB_Kosov%C3%AB_P%C3%ABrfundimi_i_mosnd%C3%ABshkimit_t%C3%AB_autor%C3%AB_528871.pdf.

⁹ Po aty.

¹⁰ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Kodi Penal i Republikës së Kosovës Nr. 06/L-074, Neni 248, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>.

¹¹ Prishtina Insight, "Ish burri dënohet me burgim të përjetshëm për vrasjen e Valbona Ndrecaj dhe vajzes së tij", Mars 2019, <https://prishtinainsight.com/ex-husband-sentenced-to-life-in-prison-for-murder-of-valbona-nrecaj-and-daughter/>.

¹² Rrjeti i Grave kërkon burgim të përjetshëm për Pjetër Ndrecajn për vrasjen e gruas dhe vajzës së tij, Prishtinë, Nëntor 2018, <https://kallxo.com/rrjeti-i-grave-kerkon-denim-te-perjetshem-per-pjeter-ndrecajn/>.

Kosovë. Neglizhenca e institucioneve shtetërore që pasqyrohen në këto raste paraqet dështimin e shtetit në reagimin në kohë dhe nuk siguron mbrojtje për qytetarët e saj dhe të drejtat e tyre themelore. Lidhur me të drejtat e komunitetit LGBTI, në tetor 2018, u organizua parade e dytë për të drejtat e komunitetit LGBTI në Prishtinë dhe kishte shumë më shumë pjesëmarrës në krahasim me vitin 2017.¹³ Për më tepër, fillimi i vitit 2019 shënoi edhe një fitore tjetër duke ndryshuar Kodin Penal të Kosovës dhe duke përfshirë orientimin seksual dhe identitetin gjinor si element kryesorë të një numri të veprave penale në Kosovë.¹⁴ Nga ana tjetër deri në fund të majit 2019 ka pasur raporte për dy incidente të dhunës kundër një gruaje rome. Incidenti i parë ka ndodhur në Lipjan dhe i dyti në Ferizaj.¹⁵ Këto incidente bëjnë thirrje për reagim institucional në adresimin e të gjitha veprimeve të urrejtjes. Për më tepër, institucionet e Kosovës duhet të dalin me mesazhe të qarta se aktet e dhunës dhe gjuhës së urrejtjes nuk do të lejohen as tolerohet në asnjë mënyrë.

Kjo analizë e shkurtër e politikave synon të japë një analizë të përgjithshme mbi situatën aktuale të të drejtave të njeriut në Kosovë. Më konkretisht, kjo analizë synon të analizojë ndryshimet e fundit të kornizës ligjore që rregullon fushën e të drejtave të njeriut në Kosovë. Dhe për më tepër, e njejta synon të ndihmojë në vlerësimin e ndikimit që raportet e ndryshme të hulumtimeve dhe reagimet e OSHC-ve kanë pasur në ngritjen e vetëdijes institucionale mbi këtë fushë. Së dyti, kjo përmbledhje do të paraqesë progresin në raportimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut në institucioneve shtetërore. Dhe poashtu do të paraqes disa nga objektivat e nevojshme që duhet të jenë pjesë e Strategjisë së Kosovës për të Drejtat e Njeriut për vitet 2019-2023. Përfundimisht, përmes kësaj analize do të tentohet të paraqiten zhvillimet e fundit në çështjet e të drejtave të njeriut në Kosovë gjatë periudhës 2016 - 2019 dhe rrugën përpara në adresimin e çështjeve të të drejtave të njeriut në mënyrë më specifike.

II. Korniza ligjore e ndryshuar që rregullon të Drejtat e Njeriut në Kosovë

a) Kushtetuta e Republikës së Kosovës

Kosova nuk është shtet anëtar i Bashkimit Evropian, Këshillit të Evropës dhe një numër organizatash të tjera ndërkombëtare që sigurojnë dhe mbrojnë të drejtat e njeriut. Për më tepër,

¹³ Komisioni Evropian, 'Raporti për Kosovën 2019', Strasburg, Maj 2019, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>.

¹⁴ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Kodi Penal i Republikës së Kosovës Nr. 06/L-074, Neni 248, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>.

¹⁵ Rrjeti i Grave në Kosovë, "RrGK alarmohet nga sulmi i sërishëm ndaj gruas rome ne Ferizaj, Prishtina, Maj 2019, <https://womensnetwork.org/sq/rrgk-alarmohet-nga-sulmi-i-serishem-ndaj-gruas-rome-ne-ferizaj/?fbclid=IwAR3YRHniBvaMUiP4GonsVR9PXPwNy-bAg8407ZRRMv6vSAMHmtJ6v-eyF6M>.

Kosova nuk është një vend nënshkruar i ndonjë nga konventat ndërkombëtare që mbrojnë dhe promovojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut. Duke mos qenë anëtar i organizatave ndërkombëtare të sipërpërmendura dhe duke mos qenë një vend nënshkruar i konventave ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, ky sektor është më pak i prioritizuar nga institucionet shtetërore të Kosovës. Më saktësisht, njëra ndër arsytet se pse ky sektor nuk është i rregulluar mirë në vend është për shkak se meqë Kosova nuk është anëtare e Këshillit të Evropës (CoE), qytetarët e saj nuk mund ta mbajnë shtetin përgjegjës përpara Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ). GJEDNJ si një organ rajonal rajonal për të drejtat e njeriut, i krijuar nga KE për të siguruar mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave themelore, nuk është i arritshëm për qytetarët kosovarë për shkak të Kosovës që nuk është pjesë e CoE. Si pasojë, njëra ndër arsytet se pse institucionet kosovare injorojnë plotësisht mandatin dhe përgjegjësinë e tyre për të siguruar respektimin e të drejtave të njeriut në vend është edhe ky fakt.

Me qëllim që të shmangen shkeljet e të drejtave të njeriut në Kosovë dhe të sigurohet mbështetje ndërkombëtare për ndërtimin e shtetit të Kosovës dhe përsheptimin e integritetit të Kosovës në BE, CoE dhe organizata të tjera ndërkombëtare, Kuvendi i Kosovës ka bartur drejtpërdrejt shumicën e acquis të BE-së dhe të parimeve të të Drejtave të Njeriut në Kushtetutën dhe legjislacionin e Kosovës. Përmes kësaj praktike, Kushtetuta ka renditur Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut dhe shtatë konventa tjera për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore si marrëveshje dhe instrumente ndërkombëtare të zbatueshme drejtpërdrejt në Kosovë.¹⁶ Për më tepër, për të siguruar pajtueshmëri të plotë me parimet dhe nenet e këtyre instrumenteve, Neni 22 i Kushtetutës thekson se në rast të ndonjë konflikti, këto instrumente kanë përparësi ndaj dispozitave të ligjeve dhe akteve të tjera të institucioneve publike.¹⁷

Gjatë analizimit të marrëveshjeve ndërkombëtare dhe instrumenteve që kanë aplikueshmëri të drejtpërdrejtë në Kosovë, mund të vërehet se të drejtat universale të njeriut mbulohen gjerësisht në vend. Kurse instrumente të tilla si Konventa e Stambollit, të cilat kontribuojnë në eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave dhe të promovojnë barazinë substanciale

¹⁶ Kuvendi i Republikës së Kosovës, “Kushtetuta e Republikës së Kosovës”, Prishtina, Prill 2018, Neni 22, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>.

¹⁷ Kuvendi i Republikës së Kosovës, “Kushtetuta e Republikës së Kosovës”, Prishtina, Prill 2018, Neni 22, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>.

ndërmjet grave dhe burrave, etj, nuk janë pjesë e marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare të zbatueshme në mënyrë të drejtpërdrejtë të renditura në Kushtetutë.

Duke marrë parasysh se Kosova nuk është në gjendje të ratifikojë Konventën e Stambollit, është rekomanduar që Kosova të ndryshojë Kushtetutën e saj për të njohur zbatimin e drejtpërdrejtë të Konventës.¹⁸ Kjo ka qenë një nga rekomandimet kryesore të OSHC-së dhe Institucionit të Ombudspersonit të Kosovës kur i referohemi mbrojtjes kushtetuese të të drejtave të njeriut në Kosovë.¹⁹ Duke iu përgjigjur një iniciative të marrë nga deputetet Gra të Kuvendit të Kosovës, Gjykata Kushtetuese e Kosovës vendosi pozitivisht për këtë çështje dhe i ka mundësuar Kuvendit të Kosovës të votojë për miratimin e amendamentit. Gjykata gjeti që amendamenti i propozuar do të forconte angazhimin e Kosovës në drejtim të mbrojtjes së të drejtave të njeriut.²⁰

Më 4 maj 2019, Kuvendi i Kosovës u ftua për të votuar për amendamentin kushtetues dhe për ta njohur zbatimin e drejtpërdrejtë të Konventës së Stambollit në Kosovë. Për të ndryshuar Kushtetutën duhet shumica e dyfishtë e votive të deputetëve të parlamentit. Kjo nënkupton që nevoiten dhe votat e Listës Serbe që përfaqëson minoritetin Serb në Kuvend. Fatkeqësisht, amendamenti nuk u votua kurrë ngaqë nuk u siguruan votat nga kjo listë. Kuvendi është ende duke u munduar të koordinohet për këtë iniciativë me të gjitha partitë relevante politike për të arritur shumicën e votave të nevojshme për ndryshimet kushtetuese. Kjo tentativë e dështuar ka treguar edhe njëherë prioritetet e kufizuara politike dhe mungesa e koordinimit institucional për mbrojtjen e të drejtave njerëzore dhe themelore në përputhje me standardet evropiane.

b) Kodi Penal i Kosovës Nr. 06/L-074 (Kodi Penal), 2019

Nga ana tjetër, Kosova tregoi disa përparime në ndryshimin e legjislacionit aktual në adresimin e dhunës në familje, integritetit seksual dhe krimeve të urrejtjes kundër komunitetit LGBTI. Përfshirja dhe përcaktimi i dhunës në familje si një vepër e veçantë penale në kodin penal të Kosovës, duke përcaktuar me saktësi të gjitha aktet e dhunës në familje në përputhje me kërkesat e Konventës së Stambollit, ka qenë arritja më e fundit në luftën kundër dhunës në

¹⁸Ariana Qosaj Mustafa dhe Donjeta Morina, "Prishtina, Dhjetor 2018,

http://www.kipred.org/repository/docs/Qasja_n%C3%AB_drejt%C3%ABsi_e_viktimave_t%C3%AB_dhun%C3%ABs_me_baz%C3%AB_gjinore_n%C3%AB_Kosov%C3%AB_P%C3%ABfundimi_i_mosnd%C3%ABshkimit_t%C3%AB_autor%C3%AB_528871.pdf.

¹⁹Po aty.

²⁰ Forumi i Parlamentit Evropian për të Drejtat Seksuale dhe Riproduhuese, "Kosova ta amendamentoi Kushtetutën dhe ta njohë Konventën e Stambollit", Bruksel, Maj 2019, <https://www.epfweb.org/node/879>.

familje.²¹ Për më tepër, krijimi i një baze të dhënash të unifikuar kombëtare që mundëson monitorimin dhe ndjekjen e rasteve të dhunës në familje në Kosovë ka qenë një nga rekomandimet e shumta të raporteve të OShC institucioneve dhe Strategjisë së Kosovës dhe Planit të Veprimit kundër Dhunës në Familje (2016-2020).²² Më 14 mars 2019, institucionet qeveritare që merren me dhunën kundër grave nënshkruan një memorandum mirëkuptimi për një bazë të dhënash të integruar dhe të unifikuar për rastet e dhunës në familje. Kjo bazë të dhënash do të mundësojë monitorimin dhe ndjekjen penale të rasteve të dhunës në familje në Kosovë dhe do të sigurojë përgjegjshmërinë, duke i detyruar institucionet përkatëse të plotësojnë bazën e të dhënave me informacionin e nevojshëm nga nivelet qendrore dhe lokale²³. Ky mekanizëm është njohur si një "hap i rëndësishëm drejt zbatimit të standardeve të përcaktuara në Konventën e Stambollit".²⁴

Përveç kësaj, Kodi i ri Penal i Kosovës ka përfshirë orientimin seksual dhe identitetin gjinor si elemente kryesore të një numri të veprave penale në Kosovë.²⁵ Kodi i ri ka përfshirë krimet e urrejtjes dhe diskriminimit kundër komunitetit LGBTI si vepra të veçanta penale që zgjerojnë mbrojtjen ligjore për komunitetin LGBT në Kosovë.

Duke reflektuar mbi ndryshimet e reja të Kodit Penal të Kosovës, duhet të njohim punën e pafundme të OSHC-ve mbi avokimin në emër të përfshirjes së përkufizimit të dhunës në familje si një vepër e veçantë penale në Kodin Penal të Kosovës si dhe orientimin seksual dhe identitetin gjinor si elemente kryesore të një numri të veprave penale në Kosovë, si dhe aktakuza adekuate dhe ndjekje penale të krimeve të dhunës kundër grave në mënyrë specifike.²⁶ Për shkak të mungesës së një përkufizimi të duhur ligjor mbi Kodin Penal deri tani, rastet e dhunës në familje kanë qenë shumë të zakonshme në Kosovë. Me amendamentin e ri, institucionet publike duhet të sigurojnë zbatimin e ligjit dhe të çojnë në rezultate të prekshme në sigurimin e mbrojtjes kundër dhunës në familje në Kosovë. Përveç kësaj çështje, institucionet publike të Kosovës duhet të kenë parasysh se, siç thuhet në raportin e vitit 2019 të KE, përveç përfshirjes së mbrojtjes kundër diskriminimit në bazë të gjinisë dhe orientimit

²¹ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Kodi Penal i Republikës së Kosovës Nr. 06/L-074, Neni 248, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>.

²² Strategjia, <https://abgi.rks-gov.net/publikimet/105/publikimet-abgi>.

²³ UN Women Evropa dhe Azia, "Kosova fillon përdorimin e një baze të dhënash për rastet e dhunës në familje", Prill 2019, <http://eca.unwomen.org/en/news/stories/2019/04/kosovo-to-start-using-an-integrated-database-for-cases-of-domestic-violence>.

²⁴ Po aty.

²⁵ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Kodi Penal i Republikës së Kosovës Nr. 06/L-074, Neni 70, Neni 141, Neni 173, Neni 184, Neni 185, Neni 186, Neni 192, Neni 321, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>.

²⁶ Op-Ed nga Charge d'Affaires Collen Hyland e Ambasadës së Shteteve të Bashkuara në Kosovë, "Gratë e Kosovës kanë ngritur zërin e tyre kundër dhunës në baza gjinore: Le të sigurihemi që viktimat do të shohin rezultate", Nëntor 2018, https://xk.usembassy.gov/oped_gbv/.

seksual dhe ndërgjegjësimit të rritur të popullsisë dhe figurave publike lidhur me LGBT ende duhet të bëhet për të siguruar ndërgjegjësimin dhe pranimin e këtyre të drejtave nga publiku i gjerë.²⁷

III. Rritja e vetëdijes institucionale për shkeljen e të drejtave të njeriut dhe progresi i arritur deri tani

Ky seksion synon të paraqesë progresin në raportimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut në institucionet shtetërore që nga viti 2015 (pas miratimit të paketës së ligjeve për mbrojtjen e të drejtave të njeriut) deri në vitin 2018. Kur analizohen këto të dhëna, duhet të njohim efektin e shumë raporteve dhe vetëdijesimit të fushatave për rritjen e ndërgjegjësimit institucional për shkeljen e të drejtave të njeriut në Kosovë.²⁸ Nëpërmjet këtij mekanizmi përcjellës, institucionet ishin gjithashtu në gjendje të përcjellnin rastet e shënjestruara që janë raportuar në polici, ato që janë dërguar në prokurori, rastet e dërguara në gjykata dhe të dhënat për rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut që janë raportuar dhe hetuar nga Ombudspersoni.

²⁷ Komisioni Evropian, 'Raporti për Kosovën 2019', Strasburg, Maj 2019, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>.

²⁸ Konsortiumi KIPRED, GLPS dhe ARTPOLIS, Shoqëria Civile për të Drejtat e Njeriut, <http://www.cshr-ks.org/en/>. Përmes një projekti të përbashkët të mbështetur nga Zyra e BE-së në Kosovë, përkatësisht "Mbrojtja dhe Promovimi i të drejtave të njeriut përmes një shoqërie civile aktive", KIPRED, GLPS dhe ARTPOLIS kanë krijuar një mekanizëm përcjellës për të paraqitur të dhëna statistikore mbi rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut.

a) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut që janë raportuar në polici dhe ato që janë dërguar në zyrën e prokurorit në periudhën 2015-2018

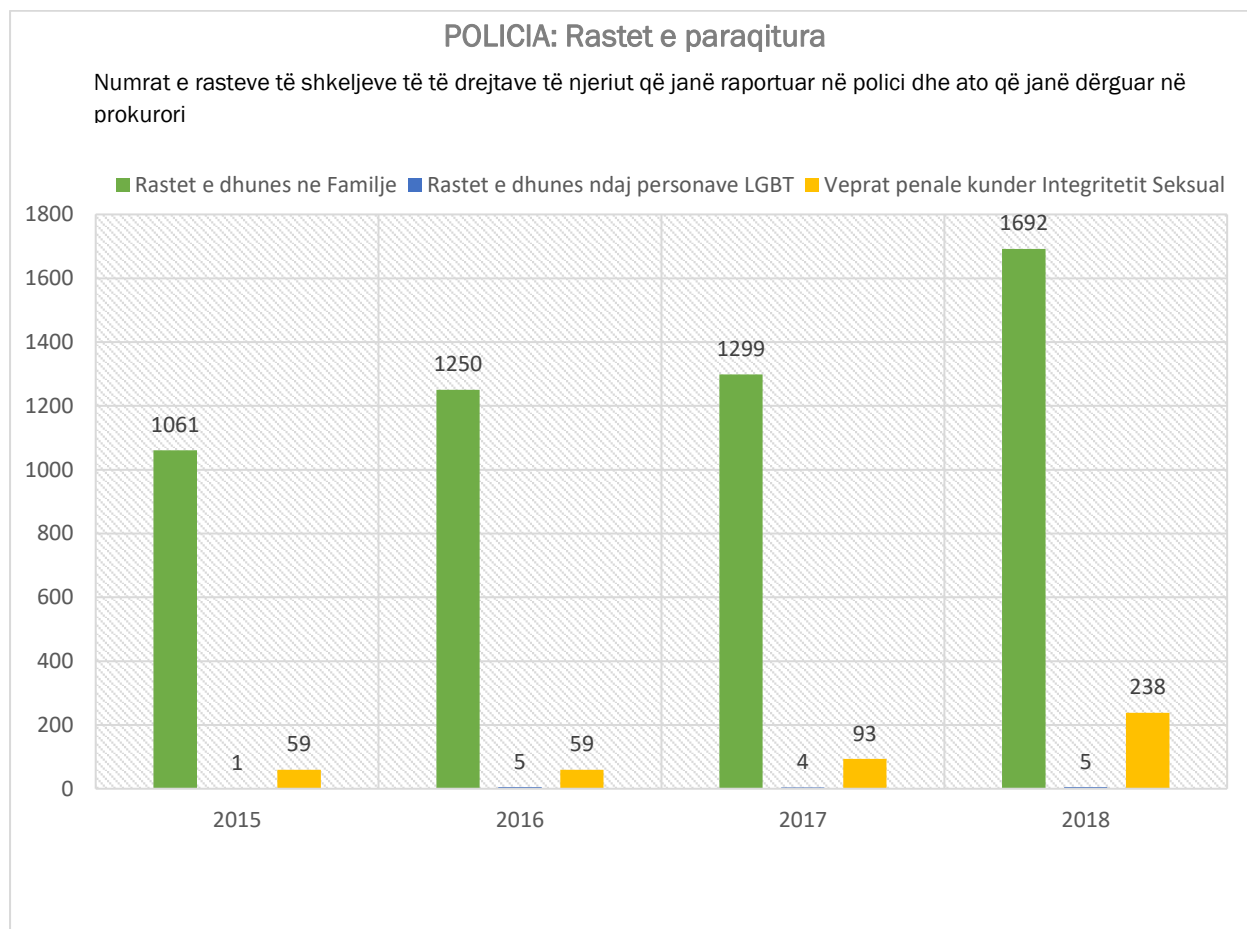

Diagram 1

Kur analizohet Diagrami 1, mund të vërehet se numri i rasteve të dhunës në familje të raportuara në Polici, ndërmjet viteve 2015 dhe 2018, ishte I ndryshëm. Numri më i madh i rasteve të dhunës në familje të raportuara në Polici ishte në vitin 2018, me 1692 raste gjithsej, një rritje e konsiderueshme krahasuar me 2017, prej gjithsej 23.22% të rasteve të raportuara. Nga ana tjetër, viti 2015 shënoi numrin më të vogël të rasteve të raportuara me 1061 raste gjithsej. Mund të vërehet se ka pasur një tendencë pozitive për numrin e rasteve të raportuara në polici, të cilat kryesisht mund t'i atribuohen shumë fushata të ndërgjegjësimit, protestave nga OShC lidhur me shkeljet e të drejtave të njeriut kundër viktime të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore, si dhe zhvillime të tjera gjatë viteve.²⁹

Kur krahasojmë numrin e rasteve të dhunës kundër komunitetit LGBT raportohen në polici, në 2016 dhe 2018, 10 raste ku raportohen gjithsej, 5 për çdo vit. Ky numër shënon numrin më të

²⁹ Po aty.

madh të rasteve të raportuara për periudhën e monitoruar 2015 deri në vitin 2018. Në kundërshtim me 2016 dhe 2018, në vitin 2015 ka pasur vetëm një rast të raportuar në polici. Duke marrë parasysh shkeljet ndaj komunitetit LGBTI në Kosovë, rastet e raportuara në polici nuk shërbejnë domosdoshmërisht për të matur prirjen për rastet e raportuara të dhunës kundër këtij komuniteti.³⁰

Sa i përket numrit të rasteve të raportuara në polici kundër integritetit seksual, numri ndryshon midis viteve. Në vitin 2018 ka pasur 238 raste kundër integritetit seksual të raportuar në Polici duke shënuar numrin më të madh të rasteve të raportuara në periudhën 2015-2018. Përkundrazi, në vitin 2015 janë raportuar vetëm 59 raste. Edhe një herë mund të vërehet një tendencë pozitive për numrin e rasteve të raportuara në polici kryesisht për shkak të ndërgjegjesimit të vetëdijes së viktimave përmes protestave publike të grupeve të grave, ndryshimeve të kuadrit ligjor dhe zhvillimeve të tjera në këtë fushë.³¹

Duke analizuar të dhënat e grumbulluara në vitet (2015 - 2018) sipas rasteve të raportuara në polici për dhunën në familje, dhunën kundër komunitetit LGBTI dhe veprat penale kundër integritetit seksual, mund të arrihet në të njëjtin përfundim për secilin rast. Siç është analizuar, numri i rasteve të raportuara kundër rasteve të dhunës në familje, rastet e dhunës ndaj komunitetit LGBTI dhe veprat penale kundër integritetit seksual janë rritur lehtë gjatë periudhës së monitoruar. Për më tepër, edhe pse numri i rasteve të raportuara është rritur lehtë, raportimi mbetet i ulët përgjithësisht i ndjekur nga reagimi i ngadalshëm nga sistemi i drejtësisë duke lejuar që autorët të shkojnë shpesh pa u ndëshkuar ose të ndëshkohen me dënime të ulëta.

³⁰ Po aty, në faqe 18.

³¹ Po aty, në faqe 26.

b) Veprat penale lidhur me Dhunën në Familje 2016-2018

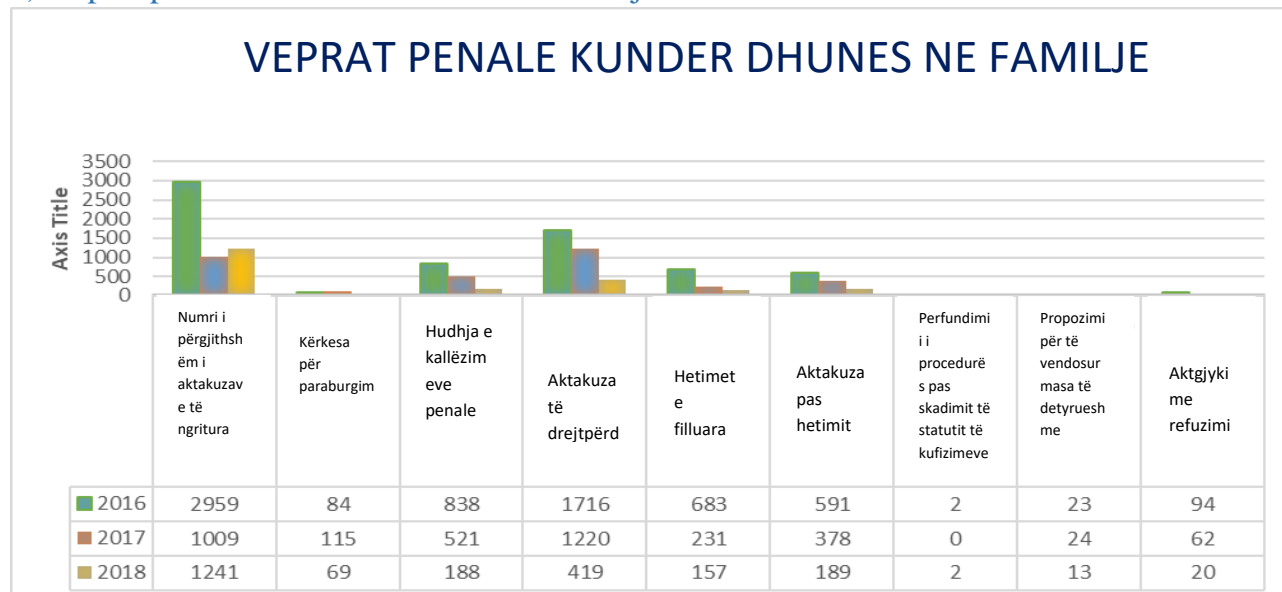

Diagram 2³²

Sa i përket rasteve të dhunës në familje, diagrami i mësipërm paraqet një pasqyrë më të detajuar të rasteve të analizuar gjatë viteve të ndryshme.³³ Diagrami 2 ilustron numrin e aktakuzave të përgjithshme të paraqitura në lidhje me dhunën në familje të marra nga viti 2016 deri në vitin 2018. Mund të vërehet se ka pasur rënie të numrit të përgjithshëm të rasteve të raportuara nëpër vite krahasimisht me të dhënat e Policisë së Kosovës për shembull. Në 2016, nga 2959 raste, prokuroria bëri vetëm 84 kërkesa për paraburgim. Ndërsa në 2017, numri u rrit në 115. Përkundrazi, në fillim të vitit 2018 numri u zvogëluar në 69 raste. Për më tepër, në këtë diagram mund të vërehet luhatshmëria e akuzave të hedhura poshtë. Viti 2016 shënon numrin më të madh të rasteve të përjashtuara, gjithsej 838 dhe 2018 shënon numrin më të ulët të rasteve të hedhura poshtë, gjithsej 188. Të njëjtat analiza vlejné edhe për rastet kur ka aktakuza të drejtpërdrejta, aktakuza pas hetimeve dhe aktgjykime refuzimi. Përkundrazi, numri i rasteve të hedhura poshtë për shkak të statutit të skaduar të kufizimeve është i njëjtë në 2016 dhe 2018, ndërsa në vitin 2017 nuk ka raste të hedhura poshtë për shkak të parashkrimit të lëndës.

Shkaku kryesor i raportuar për numrin e ulët të kërkesave të paraburgimit, numri i lartë i rasteve të hedhura poshtë dhe aktgjykimet e refuzimit ka qenë dështimi i sistemit prokurorial për të përmbushur mandatin e tij për t'iu përgjigjur efektivisht rasteve të dhunës në familje.³⁴ Për më

³² Adaptim i autorit të analizës bazuar në raportin “Qasja në drejtësi e viktimave të dhunës me bazë gjinore në Kosovë: Përfundimi i mosndëshkimit për autorët e krimin”,

https://ceas.europa.eu/sites/ceas/files/accessing_justice_for_victims_of_gender_based_violence_in_kosovo_eng.pdf

³³ Të dhënat e paraqitura në këtë tabelë për vitin 2018 janë vetëm për gjashtë mujorin e parë të këtij viti.

³⁴ Po aty.

tepër, mungesa e një përkufizimi të duhur të dhunës në familje në kuadër të kodit penal të Kosovës ka krijuar vështirësi në vërtetimin e kryerjes së veprës penale. Për shkak të ndryshimit të Kodit Penal, pritet që numri i gjykimeve fajtores të rritet dhe OSHC-të duhet të vazhdojnë të monitorojnë zbatimin e duhur të këtyre dispozitave të ndryshuara kohëve të fundit.

c) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut të cilat janë hetuar nga prokuroria dhe janë dërguar në gjykata mes 2015-2018

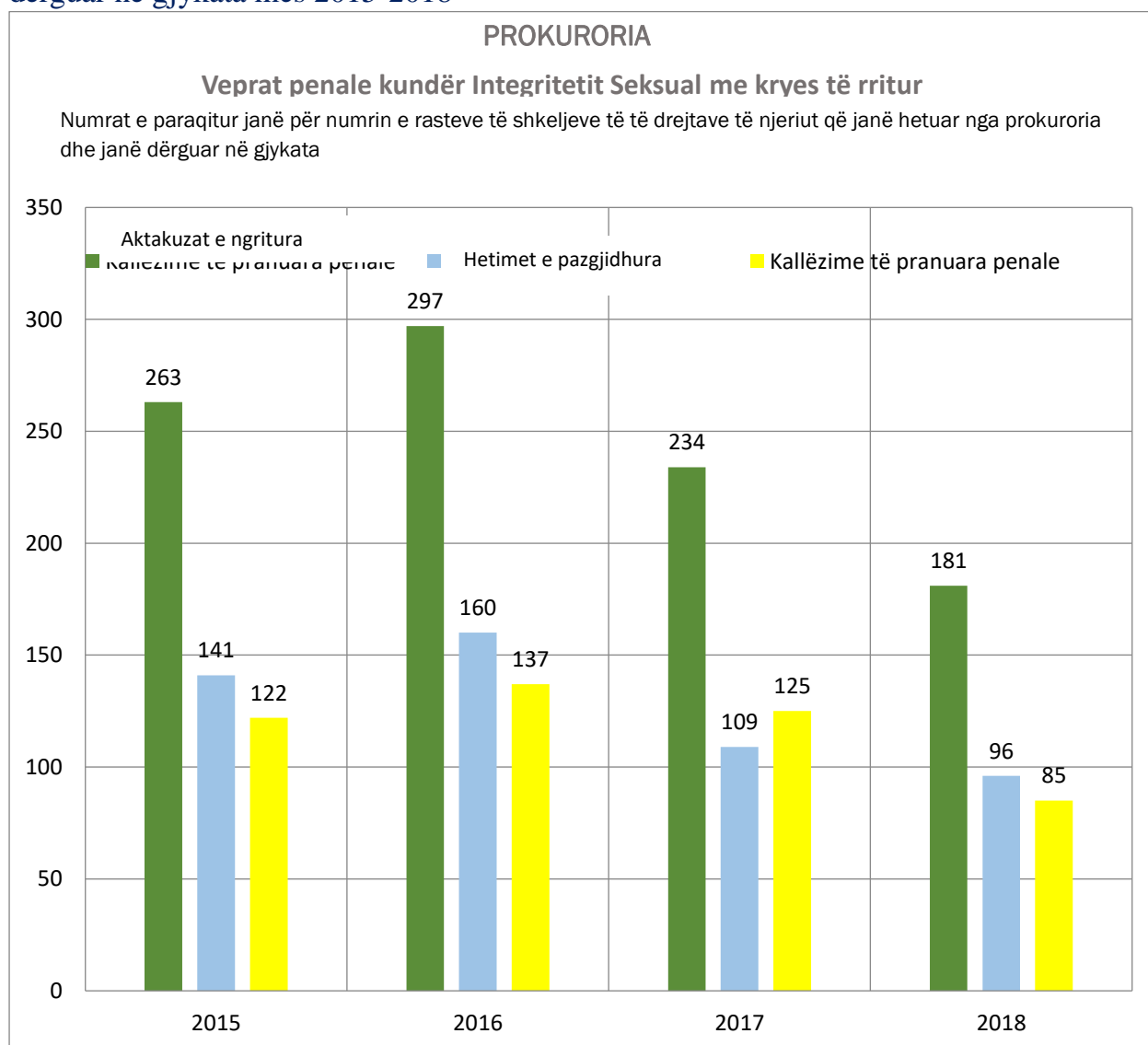

Diagram 3

Sipas të dhënave të mbledhura nga mekanizmi përcjelljes dhe paraqitur në Diagramin 3, nga viti 2015 deri në vitin 2018, shërbimet prokuroriale kanë hetuar vetëm rastet e veprave penale kundër integritetit seksual. Nuk ka të dhëna për ndonjë hetim mbi dhunën kundër komunitetit LGBTI.

Kur krahasojmë numrin e aktakuzave të ngritura gjatë periudhës raportuese kundër veprave penale kundër integritetit seksual, në vitin 2015 janë raportuar 263 raste. Viti pasues shënon numrin më të madh të aktakuzave të ngritura gjatë periudhës raportuese nga viti 2015 deri në vitin 2018, me një total prej 297 aktakuzave të ngritura. Në kundërshtim me vitin 2016, numri i përgjithshëm i aktakuzave të ngritura kundër kësaj veprave penale vazhdoi të zvogëlohej, duke arritur vetëm 181 akuza në vitin 2018.

Për më tepër, duke krahasuar numrin e hetimeve të pazgjidhura në fillim të periudhës raportuese për veprat penale kundër integritetit seksual, viti 2016 ka regjistruar gjithsej 160 raste, duke mbetur si më i larti në periudhën raportuese gjatë vitit me raste të pazgjidhura. Përkundrazi, 2018 ka regjistruar vetëm 96 raste të hetimeve të pazgjidhura në fillim të periudhës raportuese për veprat penale kundër integritetit seksual.

Përveç kësaj, duke analizuar numrin e kallëzimeve penale të pranuar gjatë periudhës raportuese për veprat penale kundër integritetit seksual, mund të konkludohet se viti 2016 shënoi numrin më të madh të rasteve të pranuar. Në vitin 2016, pati një numër të përgjithshëm prej 137 kallëzimeve penale të pranuar gjatë periudhës raportuese. Edhe një herë, viti 2018 shënoi numrin më të ulët të kallëzimeve të pranuar, duke arritur në vetëm 85 raste.

Nga viti 2015 deri në vitin 2018 sipas rasteve kundër integritetit seksual të hetuar nga prokuroria dhe të dërguara në gjykata, duhet theksuar se viti 2016 shënoi vitin me numrin më të madh të aktakuzave të parashtruara, rastet e pazgjidhura dhe numrin e kallëzimeve penale nga ky institucion. Në përgjithësi, siç është analizuar, numri i veprave penale të paditur kundër integritetit seksual ka qenë në rënie gjatë viteve.

d) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut të cilat janë pranuar dhe zgjidhur nga gjykatat ndërmjet 2015-2018 (ngarkesa totale e punës)

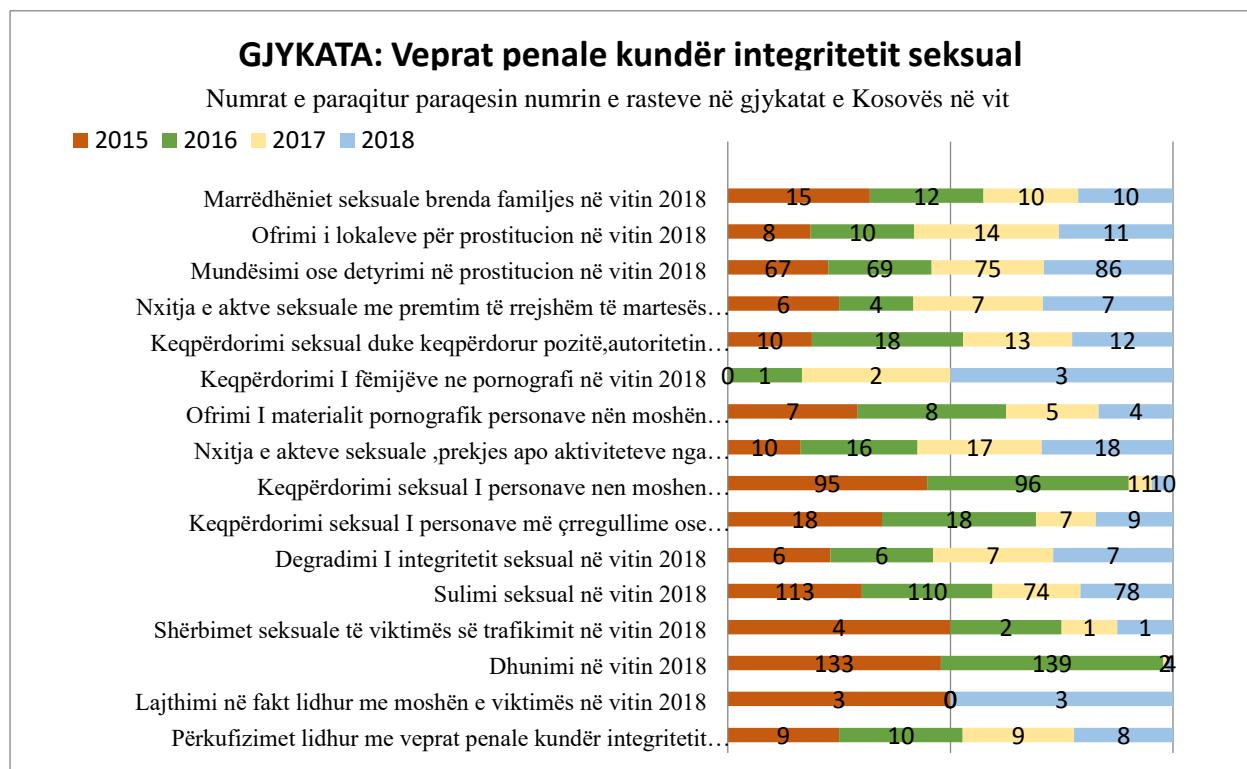

Diagram 3.1

Numri i rasteve të veprave penale kundër integritetit seksual në gjykatat e Kosovës ndërmjet viteve 2015 dhe 2018 luhaten ndjeshëm. Sipas numrave të paraqitur në Diagramin 3.1, në vitin 2015 ka pasur gjithsej 504 raste të kësaj natyre. Në vitin 2016, ka një rritje të lehtë të numrit të rasteve. Në total, ka pasur 519. Përkundrazi, në 2017 mund të vërehet një rënie e ndjeshme e numrit të rasteve në 254 në total. Në vitin 2018 janë regjistruar 271 raste, 17 raste më shumë se 2017, por ende një shifër shumë e ulët krahasuar me vitin 2015.

e) Rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut që janë raportuar dhe hetuar nga Ombudspersoni

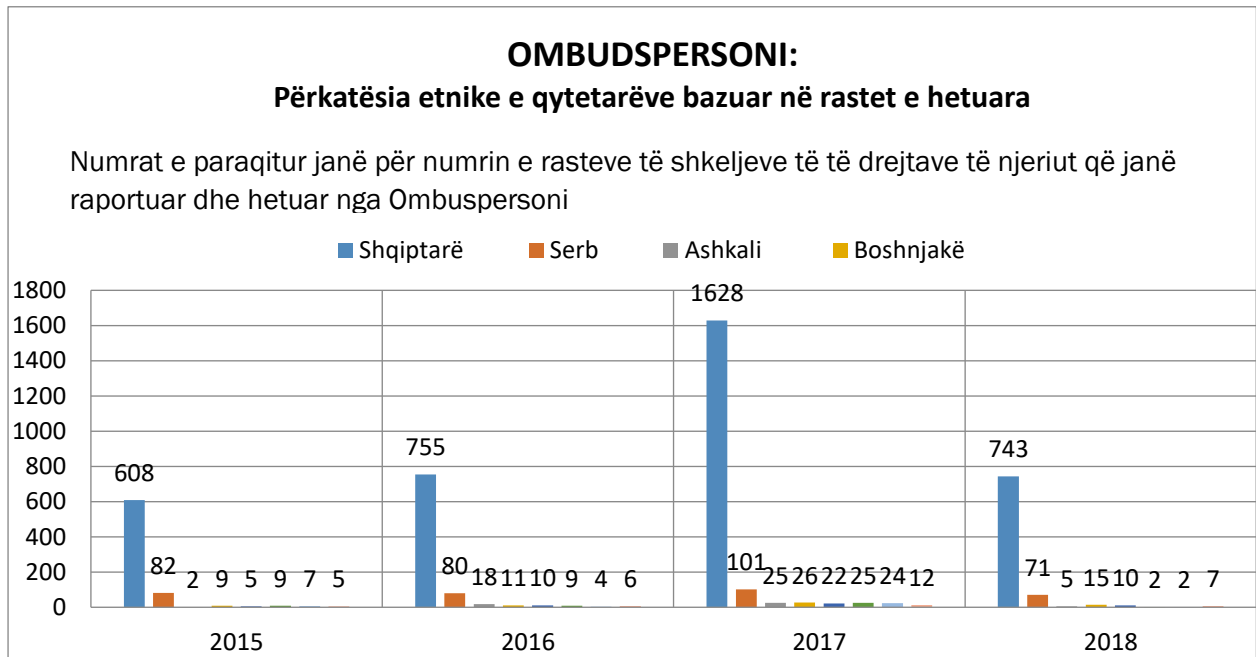

Diagram 4

Diagrami 4 paraqet të dhëna etnike mbi rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut që janë raportuar dhe hetuar nga Institucioni i Ombudspersonit në vitet. Shumica e rasteve të raportuara midis viteve kanë qenë sipas përkatësisë etnike nga shqiptarët. Nga ana tjetër, numri më i vogël i rasteve të raportuara në vitet ndryshon nga viti në vit. 2015 shënoi numrin më të vogël të rasteve të raportuara nga ashkalinjtë, ndërsa në vitin 2016 numri më i ulët i rasteve të raportuara ishte nga egjiptianët. Për më tepër, në vitin 2018, numri më i vogël i rasteve të raportuara në bazë të përkatësisë etnike ishte edhe një herë nga egjiptianët dhe pakicat e tjera. Megjithëse rastet e raportuara ndryshojnë nga viti në vit, kjo krahasim tregon numrin e përgjithshëm të rasteve të raportuara në bazë të përkatësisë etnike.

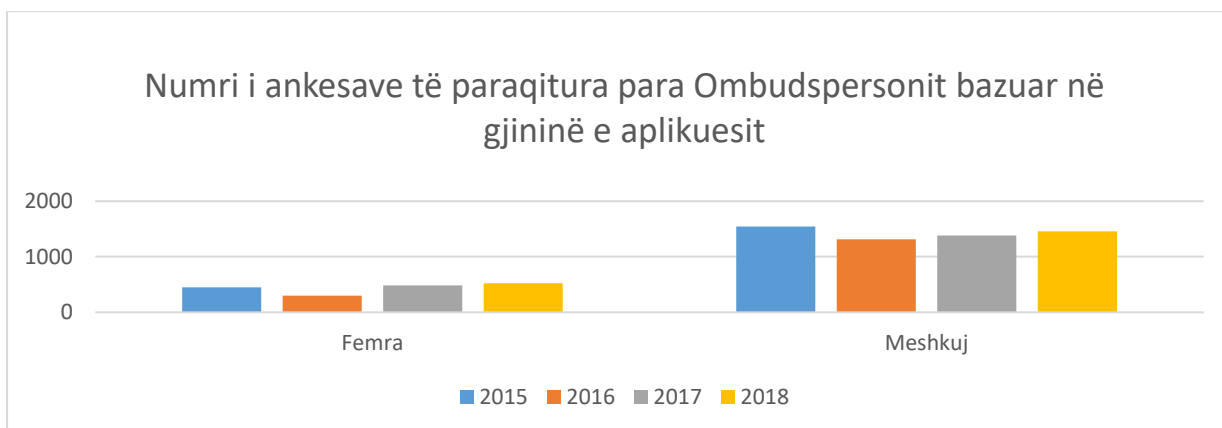

Diagram 5

Në diagramin 5, mund të gjinden të dhëna të ndara sipas gjinisë sipas numrit të ankesave të pranuar nga Ombudspersoni përgjatë viteve. Siç është analizuar, numri i ankesave të marra nga Ombudspersoni nga burrat është gjithmonë më i lartë se numri i ankesave të marra nga gratë. Dallimi midis numrit të ankesave të pranuar nga ky institucion në bazë të gjinisë së aplikantit është shumë i lartë. Në vitin 2015, 449 ankesa janë paraqitur nga gratë dhe 1546 ankesa janë paraqitur nga burrat. E njëjta prirje vërehet edhe në vitet në vijim.

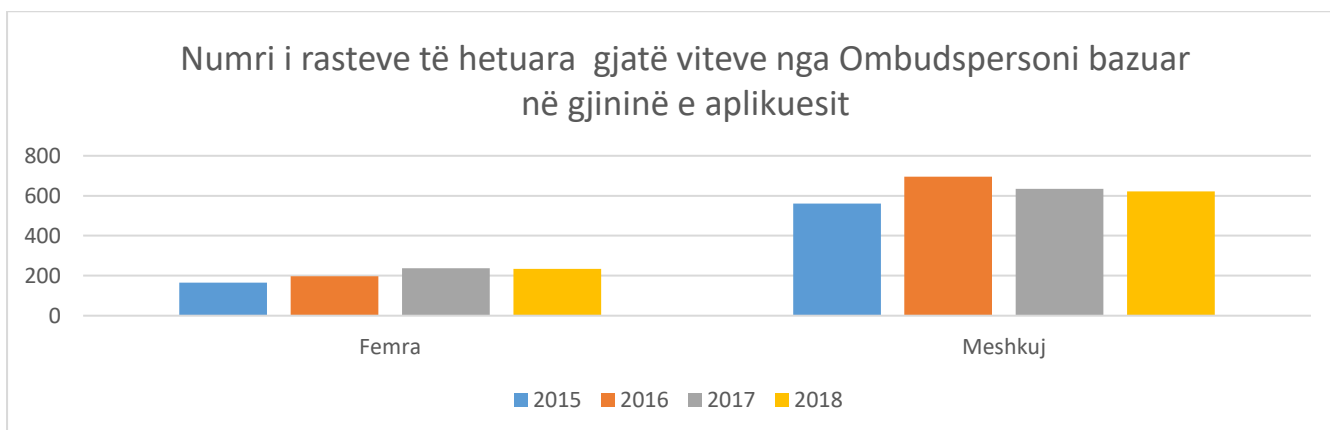

Diagram 6

Përveç kësaj, duke pasur parasysh faktin se numri më i madh i ankesave të pranuar nga Ombudspersoni ishte nga meshkujt, mund të pritet që numri më i madh i rasteve të hetuara nga ky institucion bazuar në gjininë e aplikantit do të ishte nga meshkujt siç vërehen në Diagramin 6. Megjithatë, mund të vërehet se viti 2016 shënoi vitin me numrin më të madh të rasteve të hetuara nga Ombudspersoni për aplikantët e burrave dhe 2017 për aplikantët e grave.

IV. Qasje të tjera institucionale dhe politike në sigurimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut në Kosovë

a) **Draft Strategjia e Kosovës dhe Plani i Veprimit për të Drejtat e Njeriut 2019 -2023**
Ky seksion analizon pikat kyçe që Strategjia dhe Plani i Veprimit i Kosovës për të Drejtat e Njeriut 2019-2023 ka përfshirë deri më tani dhe çështjet e mëtejshme që duhet të adresohen bazuar në analizën e mësipërme dhe monitorimin e ndërmarrë në shkeljet e të drejtave të njeriut të raportuara më sipër. Është pranuar shumë herë se në përgjithësi Kosova ka një kornizë adekuate institucionale dhe ligjore në fushën e të drejtave të njeriut, duke përfshirë strategjitë përkatëse dhe planet e veprimit, por zbatimi mbetet i dobët.³⁵

Për më tepër, Raporti i KE-së i vitit 2019 për Kosovën thotë se të drejtat njerëzore dhe ato themelore janë të mbrojtura dhe të garantuara gjerësisht në Kosovë.³⁶ Megjithatë, sipas raportit, për shkak të arsyeve financiare, vullnetit të kufizuar politik dhe mungesës së koordinimit, institucionet e Kosovës mungojnë në zbatimin e legjislacionit. Për të vërtetuar këtë konkluzion, raporti thekson dështimin e Kosovës për të finalizuar Strategjinë e Kosovës për të Drejtat e Njeriut, një proces që ka filluar në vitin 2013. Për më tepër, raporti analizon mungesën e koordinimit midis mekanizmave ekzistues për sigurimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut në Kosovë, varësinë e vazhdueshme nga donatorët e huaj, domosdoshmërinë për të garantuar të drejtat e pakicave, veçanërisht romët dhe ashkalinjtë etj. Përveç kësaj, raporti përmend mungesën e burimeve dhe kapaciteteve të nevojshme të Zyrës Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë për përmbushjen e mandatit të saj koordinimin dhe hartimin e politikave në fushat e qeverisjes së mirë, të drejtave të njeriut, mundësive të barabarta dhe çështjeve të anti-diskriminimit.³⁷

Përveç kësaj, për të matur progresin e Kosovës në përmirësimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut, Raporti Botëror i Human Rights Watch i vitit 2019 konsideroi shumë shtylla³⁸. Në lidhje me politikën e brendshme të Kosovës drejt përmirësimit të mbrojtjes së të drejtave të njeriut, ndër të tjera, u theksuan trajtimi i pakicave, të drejtat e grave, orientimi seksual dhe çështjet e

³⁵ Komisioni Evropian, 'Raporti për Kosovën 2019', Strasburg, Maj 2019, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>.

³⁶ Po aty

³⁷ Po aty

³⁸ Human Rights Watch, "Raporti Botëror 2019", https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/hrw_world_report_2019.pdf

identitetit gjinor. Në përgjithësi, sipas raportit, progresi i Kosovës në përmirësimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut gjatë vitit 2018 është konsideruar i ngadalshëm.

Lidhur me trajtimin e pakicave, Raporti Botëror i të Drejtave të Njeriut i vitit 2019 raportoi se romët, ashkallitë dhe egjiptianët e Ballkanit vazhdojnë të përballen me të njëjtat probleme të integritimit që prekin të drejtat themelore të njeriut për arritjen e dokumenteve personale, qasjen në kujdesin shëndetësor dhe arsimin. Së dyti, kur shqyrtojmë marrëdhënien midis serbëve dhe shqiptarëve, raporti theksoi tensionet e vazhdueshme ndër-etnike mes tyre. Sa i përket të drejtave të grave, çështja e dhunës në familje mbizotëron si një shqetësim. Dhuna në familje mbetet një nga problemet kryesore kur diskuton për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në Kosovë. Raporti theksoi reagimin e dobët institucional ndaj abuzuesve dhe neglizhencën institucionale lidhur me rëndësinë vendimtare që strehimet e viktimave kanë në këtë drejtim. Çështja e tretë e theksuar në raport ishte trajtimi institucional ndaj komunitetit LGBTI në Kosovë. Gjuha e urrejtjes drejtuar komunitetit LGBTI dhe refuzimi institucional i një kërkesë të bërë nga një transgjinor për të ndryshuar emrin e tij të parë dhe gjininë ligjore, ku u theksua si dështimet kryesore të vendit në sigurimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut.

Për më tepër, para analizimit të çështjeve të mëtejshme që duhet të adresohet nga Draft Strategjia e Kosovës dhe Plani i Veprimit për të Drejtat e Njeriut 2019-2023, duhet të përmendet raporti i ERAC dhe propozimet për strategjinë e të drejtave të njeriut për Kosovën 2016-2022.³⁹ Lidhur me kornizën ligjore dhe liritë themelore të Kosovës, ky raport arriti në përfundimin se për shkak të mungesës së angazhimit, ndarjes së qartë të detyrave, përvojës dhe burimeve njerëzore dhe financiare, qeveria e Kosovës përballlet me vështirësi në zbatimin e legjislacionit ekzistues të të drejtave të njeriut. Për më tepër, ky raport përfshiu mungesën e planifikimit të duhur të buxhetit dhe mungesën e kapaciteteve njerëzore si çështje kryesore duke shtuar mungesën e madhe të zbatimit të duhur të kornizës ligjore të Kosovës. Raporti i ERAC-it elaboronte nevojën për të vendosur një kornizë gjithëpërfshirëse të politikave që do të shërbejë si një "ombrellë" për strategjitë e tjera që lidhen me të drejtat e njeriut. Në këtë drejtim, një strategji e tillë do të bashkonte të gjitha strategjitë aktuale të të drejtave të njeriut në një strategji të vetme. Prandaj, zbatimi i tij do të ishte shumë më i lehtë.

³⁹ Të drejta të barabarta për tërë koalicionin –ERAC, “ Strategjia e Kosovës për të drejtat e njeriut 2016-2022: Rruga përpara”, Shtator, 2018, http://www.ecmikosovo.org/uploads/002.%20HR_Strategy_ENG.pdf

Rrjedhimisht, duke u bazuar në analizat e raporteve të mësipërme dhe rezultatet e monitorimit duke theksuar sfidat me të cilat ballafaqohen viktimat e shkeljeve të të drejtave të njeriut të analizuara më lart, është thelbësore që të ofrohen rekomandime lidhur me nismën e fundit për Kosovën për të hartuar strategjinë gjithëpërfshirëse të të drejtave të njeriut. Prandaj, plani i veprimit politik i Kosovës dhe Strategjia e të Drejtave të Njeriut për 2019 - 2023 duhet të sigurojnë angazhimin e qeverisë për sundimin e ligjit, zbatimin më të mirë të legjislacionit dhe mbrojtjen efektive dhe zbatimin e të drejtave të njeriut në Kosovë për t'u siguruar nga roli aktiv i drejtësisë gjithashtu.

Së pari, për të siguruar respektimin dhe zbatimin e të drejtave të komuniteteve pakicë në Kosovë, qeveria duhet të tregojë përkushtim në zbatimin e legjislacionit të saj. Prandaj, integrimi i tyre i plotë në shoqërinë Kosovare do të sigurohej. Krijimi i mundësive të barabarta arsimore për të gjitha komunitetet pakicë në Kosovë dhe mundësi të barabarta punësimi për të gjitha komunitetet pakicë në institucionet publike do të sigurojnë zbatimin e ligjeve. Për më tepër, gjykatat e Kosovës duhet gjithashtu të reagojnë menjëherë në të gjitha rastet e raportuara për shkelje të komuniteteve pakicë.⁴⁰

Së dyti, Qeveria e Kosovës duhet të shprehë një angazhim të qartë për të mbrojtur, respektuar, promovuar dhe zbatuar të drejtat e grave me veprime të qarta. Aktivitetet që duhet të ndërmerren duhet të parashikojnë ndryshimin e kushtetutës sipas Konventës së Stambollit, fushata të vazhdueshme ndërgjegjësimi në të gjitha nivelet e qeverisjes dhe një fushatë mediatike për ngritjen e vetëdijes në mesin e publikut në përgjithësi. Për më tepër, Qeveria duhet të ofrojë opzione të politikave për adresimin e çështjeve të identifikuar nga raporte të ndryshme,⁴¹ lidhur me domosdoshmërinë për respektimin e plotë të Ligjit për Barazi Gjinore, Ligjin për Zgjedhjet dhe Ligjin për Zgjedhjet Komunale, të cilat japin kuota të ndryshme për gjininë më të përfaqësuar vendimmarrje.

Përfundimisht, raportet kombëtare dhe ndërkombëtare për çështjet e të Drejtave të Njeriut në Kosovë kanë raportuar se komuniteti LGBTI në Kosovë përballet me diskriminim në të gjitha nivelet për shkak të orientimit të tyre seksual ose identitetit gjinor. Për më tepër, deri në prill 2019, Kodi Penal i Kosovës konsiderohej si një rrethanë rënduese nëse gjinia ose orientimi

⁴⁰ Po aty, në faqe 18.

⁴¹ Opinioni i hartuar nga Avokati i Popullit lidhur me Zgjedhjet në Kosovë të vitit 2016 dhe kërkesat e Ligjit për Barazi Gjinore, www.theioi.org/downloads/144hj/kosovo_om_annual-report_2016_en-1.pdf.

seksual do të ishte motivi pas një krimi. Vetëm në prill 2019, Kodi Penal i Kosovës u ndryshua për të ofruar mbrojtje më të gjerë ligjore për komunitetin LGBTI nga akte të tilla si krimi i urrejtjes dhe krime të tjera të motivuara nga individët e gjinisë dhe orientimit seksual. Prandaj, qeveria e Kosovës duhet të sigurojë që Kodi i ri Penal të zbatohet me të drejtë dhe komuniteti LGBTI do të gëzojë të drejtat e tyre kushtetuese dhe ligjore. Strategjia duhet të parashikojë një plan konkret për ngritjen e vetëdijes në të gjitha nivelet qeveritare dhe publikun e gjerë për ndryshimin e Kodit Penal dhe angazhimin e të gjithë aktorëve për të siguruar zbatimin e ligjshëm të saj.

V. Përfundim

Kjo analizë e shkurtër ofroi një analizë të zhvillimeve të fundit lidhur me çështjet e të drejtave të njeriut të monitoruara nga Koalicioni në periudhën nga viti 2015 deri në vitin 2018. Duke filluar nga mbrojtja kushtetuese e të drejtave të njeriut, analiza thekson vullnetin e kufizuar politik dhe mungesën e koordinimit në mbrojtjen e njeriut dhe të drejtat themelore në përputhje me standardet evropiane. Dështimi për të ndryshuar Kushtetutën dhe përfshirjen e zbatueshmërisë së drejtpërdrejtë të Konventës së Stambollit në Kosovë, paraqet një pengesë për qasjen kushtetuese të Kosovës në mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të drejtave të njeriut të grave viktime të dhunës në familje dhe dhunës kundër grave. Përkundër ndryshimit të Kushtetutës, deputetët e Kosovës kanë treguar gatishmëri në ndryshimin e legjislacionit duke propozuar ndryshimin e përkufizimit ligjor dhe ndërkombëtar të dhunës në familje dhe krimeve të urrejtjes kundër komunitetit LGBTI në Kosovë. Kjo shënoi përparim të rëndësishëm që institucionet shtetërore arritën në nivel politik dhe legjislativ.

Përveç kësaj, të dhënat e paraqitura në mekanizmin e përcjelljes me mbështetjen e projektit të Shoqërisë Civile për të Drejtat e Njeriut treguan shumë dallime në numrin e rasteve të raportuara në polici, të ndjekura nga shërbimet prokuroriale dhe të gjykuara nga gjykatat. Të dhënat nënkuptojnë se nuk ka lidhje të qartë se si numri i rasteve të gjurmohet dhe regjistrohet dhe ato ndryshojnë nga institucioni në tjetrin. Për shkak të mungesës së një përkufizimi të duhur të dhunës në familje, krimeve të urrejtjes kundër komunitetit LGBTI dhe integritetit seksual brenda Kodit Penal në Kosovë, deri në fillim të vitit 2019, të gjitha rastet janë ndjekur ndryshe nga policia, Prokuroria e Shtetit dhe gjykatat. Prandaj, në këto institucione nuk ka të dhëna të qarta dhe të përputhshme të këtyre rasteve.⁴²

Më tej, analiza përpunon gjithashtu disa nga shtyllat kryesore që duhet të përqendrohen Strategjia dhe Plani i Veprimit i Kosovës për të Drejtat e Njeriut 2019-2023. Ai duhet së pari të sigurojë analizën gjinore dhe perspektivën gjinore në përputhje me kërkesat e Ligjit të Kosovës për Barazi Gjinore. Përpunimi i qasjeve strategjike të shtetit për sigurimin e mbrojtjes nga dhuna në familje dhe krimet e urrejtjes ndaj komunitetit LGBT, kjo analizë trajtoi

⁴² Siç thuhet në raportin e projekteit "Qasja në Drejtësi për Viktimat e Dhunës me Bazë Gjinore në Kosovë: Përfundimi Mosndëshkimi i kryerësve", (2018), të dhënat e dërguara nga institucionet janë jo të plota dhe të vështira për t'u kuptuar për shkak të mekanizmave të ndryshëm të përcjelljes të përdorura në të gjitha institucionet gjyqësore. Për shembull, aktualisht nuk është e mundur të gjurmohet numri i rasteve të përdhunimit dhe sulmit seksual të raportuara në polici, të hetuara nga prokuroria dhe të gjykuara nga gjykatat. Ndërsa Policia e Kosovës dhe Këshilli Gjyqësor i mbajnë të dhënat për përdhunimin dhe shkeljet e tjera veçmas, Këshilli Prokurorial i raporton të gjitha të dhënat së bashku në rubrikën "Krimet kundër integritetit seksual". Kjo e bën të vështirë ndjekjen e rasteve të përdhunimit dhe sulmit veç e veç.

gjithashtu të drejtat e pakicave. Përfshirja e minoriteteve në shoqërinë e Kosovës është theksuar, nga shumë raporte ndërkombëtare, si një nga shtyllat që duhet të përqendrohen në institucionet e Kosovës. Minoritetet e komuniteteve në Kosovë paraqesin një pjesë të rëndësishme të shoqërisë së saj dhe institucionet shtetërore duhet të sigurojnë integrimin e tyre të plotë brenda shoqërisë së Kosovës. Për më tepër, strategjia shtetërore duhet të parashikojë një plan konkret për zbatimin e amendamenteve të reja të Kodit Penal të Kosovës me qëllim që të sigurohet ndërgjegjësimi i publikut lidhur me përkufizimin ligjor të dhunës në familje të përfshira në legjislacionin dhe të drejtat e mbrojtura me kodin penal të komunitetit LGBTI.

VI. Rekomandime

- 1) Kuvendi i Kosovës duhet të ndryshojë urgjentisht Kushtetutën e Republikës së Kosovës për të përfshirë Konventën e Stambollit si instrument direkt të zbatueshëm në Kosovë.
- 2) Asambleja e Kosovës duhet të monitorojë nga afër zbatimin e Kodit Penal të Kosovës, me theks të veçantë në artikujt që kanë të bëjnë me dhunën në familje, krimet e urrejtjes kundër komunitetit LGBTI dhe veprat penale kundër integritetit seksual.
- 3) Ministria e Drejtësisë përmes Koordinatorit Kombëtar të Kosovës kundër Dhunës në Familje duhet të organizojë fushata ndërgjegjësimi për të informuar publikun për ndryshimet e reja të Kodit Penal të Kosovës.
- 4) Zbatimi i kërkesave dhe detyrave që rrjedhin nga konventat ndërkombëtare dhe jurisprudenca e GJEDNJ duhet të rritet në mesin e gjyqtarëve dhe profesioneve ligjore që të njejtat të përdoren në praktikë në mënyrë efektive. Kjo do të kërkojë një trajnim të gjerë në nivele të ndryshme, që përfshin gjyqtarët nga Gjykata Kushtetuese deri tek gjyqtarët e Gjykatave Themelore.
- 5) Trajnimet e rregullta për trajtimin e rasteve LGBTI duhet të institucionalizohen në të gjitha institucionet e nivelit qendror dhe lokal të Kosovës të mandatuara nga ligjet për të mbrojtur të drejtat LGBTI dhe gjithashtu duhet të përqendrohen në rëndësinë e mbrojtjes së konfidencialitetit të komunitetit LGBTI.
- 6) Këshilli Gjyqësor i Kosovës (KGJK) duhet të emërojë gjyqtarë të specializuar për të punuar në rastet e dhunës në familje me qëllim të sigurimit të vlerësimit të duhur të dinamikës së akteve të dhunës në familje si dhe të japë dënime adekuate në përputhje me rrethanat. Përveç kësaj, KGJK-ja duhet të hartojë një sërë procedurash se si gjyqtarët duhet të trajtojnë dhunën në familje dhe krimet LGBTI pas ndryshimeve të Kodit Penal të vitit 2019 të Kosovës.

- 7) Qeveria e Kosovës duhet të sigurojë integrimin e plotë të të gjitha pakicave në shoqërinë kosovare përmes ofrimit të dokumenteve personale, si dhe qasjes në kujdesin shëndetësor dhe arsimin.
- 8) Koalicionet e OSHC-ve gjithashtu duhet të vazhdojnë të mbështeten nga donatorët për të mundësuar monitorimin e rasteve të dhunës në baza gjinore në Kosovë dhe për të rritur presionin publik ndaj institucioneve të Kosovës për të përmbushur mandatin e tyre për të mbrojtur të drejtat e njeriut të viktimave të dhunës me bazë gjinore në Kosovë

VII. Bibliografia

- 1) Kuvendi i Republikës së Kosovës, “Kushtetuta e Republikës së Kosovës”, Prishtina, Prill 2018,
- 2) Kuvendi i Republikës së Kosovës, Kodi Penal i Republikës së Kosovës Nr. 04/L-082.
- 3) Komisioni Evropian, ‘Raporti për Kosovën 2019’, Strasburg, Maj 2019.
- 4) Komisioni Evropian, ‘Raporti për Kosovën 2018’, Strasburg, Prill 2018.
- 5) Human Rights Watch, “Raporti Botëror 2019”.
- 6) Ariana Qosaj Mustafa dhe Donjeta Morina, “Qasja në drejtësi e viktimave të dhunës me bazë gjinore në Kosovë: Përfundimi i mosndëshkimit për autorët e krimit”, Prishtina, Dhjetor 2018
- 7) Të drejta të barabarta për tërë koalicionin –ERAC, “Strategjia e Kosovës për të drejtat e njeriut 2016-2022: Rruga përpara”, Shtator, 2018.
- 8) Prishtina Insight, “Ish burri dënohet me burgim të përjetshëm për vrasjen e Valbona Ndrecaj dhe vajzës së tij”, Mars 2019.
- 9) Rrjeti i Grave kërkon burgim të përjetshëm për Pjetër Ndrecajn për vrasjen e gruas dhe vajzës së tij, Prishtinë, Nëntor 2018
- 10) Rrjeti i Grave në Kosovë, “RrGK alarmohet nga sulmi i sërishëm ndaj gruas rome ne Ferizaj, Prishtina, Maj 2019.
- 11) Forumi i Parlamentit Evropian për të Drejtat Seksuale dhe Riprodhuese, “Kosovo ta amandamentoit Kushtetuten dhe ta njohë Konventen e Stambollit”, Bruksel, Maj 2019.
- 12) UN Women Evropa dhe Azia, “Kosova fillon përdorimin e një baze të dhënash për rastet e dhunës në familje”, Prill 2019.
- 13) Op-Ed nga Charge d’Affaires Collen Hyland e Ambasadës së Shteteve të Bashkuara në Kosovë, “Gratë e Kosovës kanë ngritur zërin e tyre kundër dhunës në baza gjinore: Le të sigurihemi që viktimat do të shohin rezultate”, Nëntor 2018.

Civil Society for
**HUMAN
RIGHTS**

European
Union
Kosovo